

NATUURROUTES VAN NATUURMONUMENTEN

84| Noordlaarderbos en De Vijftig Bunder, 6 km | Wandelroute

Inhoud | ['Waar het verleden spreekt'](#) | [Op weg](#) | [Variatie](#) | [Dunne sprietten](#) | [Wielewaal](#) | [Grond](#) | [Grasland](#) | [Naaldhout](#) | [Kapvlakte](#) | [Drentse Aa](#) | [Weide](#) | [Heide](#) | [Heideland](#) | [Tankgracht](#) | [Middeleeuwen](#) | [Ritsen](#) | [Terechtstelling](#) | [Hoe te bereiken](#) | [Adressen](#) | [Colofon](#) |

'Waar het verleden spreekt'

	rode paaltjesroute (beschreven)	①	zie beschrijving		parkeerplaats
	verkorte route		informatiepaneel		restaurant

0 200 400 600 800 1000 m

Het Noordlaarderbos (Gronings) en De Vijftig Bunder (Drents) liggen op de overgang tussen de Hondsrug en het beekdal van de Drentse Aa. Het zijn gebieden met een rijke

historie. Zo'n 2500 jaar geleden werd het bos, dat hier toen stond, gekapt. De grond werd als landbouwgrond gebruikt, maar zó intensief dat er na een tijd niets anders dan heide wilde groeien. De grond was uitgeput. Vanaf 1850 werd de heide ontgonnen. Er werden bomen geplant -eiken en grove dennen- en een deel van de heide werd in grasland omgezet. De Vijftig Bunder werd niet grootschalig bebost; dit heidelandschap is dus eeuwenoud.

Ook cultuurhistorisch zijn het Noordlaarderbos en De Vijftig Bunder interessant. In het bos ligt een galgenberg. Op De Vijftig Bunder zijn twee grafheuvels van rond 1500 voor Christus en karrensporen uit de Middeleeuwen te vinden. De Tweede Wereldoorlog is zichtbaar in de vorm van een tankgracht.

Natuurmonumenten heeft vanaf 1932 de gebieden stap voor stap in eigendom gekregen.

Op weg

Het Noordlaarderbos -met 113 hectare het grootste bos van Groningen- is heel gevarieerd in soorten en leeftijd. Er staan eikenhakhout en grove dennen uit het eind van de negentiende eeuw en jongere, uitheemse bomen zoals lariks en douglasspar. Het jongste, natuurlijke bos bestaat hoofdzakelijk uit berk en beuk.

Variatie

Het bosbeheer bij Natuurmonumenten is gericht op geleidelijke omvorming tot een natuurlijk bos. De dichte beplanting van naaldhout -ooit productiebos- wordt gefaseerd gekapt en op de open plekken komen vanzelf loofbomen en bosbessen. Dode bomen en takken blijven liggen.

Dunne sprietten

De eiken direct aan het begin (1) zijn, ondanks hun leeftijd van 70 tot 80 jaar, dunne sprietten. Dit was een eikenhakhoutbosje bedoeld om hout van te oogsten. De bomen werden elke vijf jaar afgezaagd en dus kregen ze geen kans ooit dik te worden. Dat kan nog steeds niet: ze staan veel te dicht op elkaar.

Wielewaal

Een stukje verderop is het bos al veel gevarieerder. Onder de bomen staan bramen, varens en kamperfoelie. Alledaagse bosvogels zoals de zwartkop en de roodborst en bijzondere zoals de havik en de wielewaal vinden in het Noordlaarderbos een goed leefgebied.

Grond

Niet alleen het beheer zorgt voor deze natuurlijke rijkdom. De grond 'werkt ook mee'. In de bodem van het Noordlaarderbos zit een keileemlaag gevormd in de voorlaatste ijstijd (150.000 jaar geleden). Keileem laat bijna geen water door. Na de ijstijden werden er op deze laag dekzanden afgezet. Niet overal evenveel en bovendien is een deel ook weer weggestoven.

Hoe dikker de dekzandlaag, des te droger de grond. De variatie in de grondsoort geeft variatie in de plantengroei: elke plant stelt immers eisen aan haar groeiomgeving.

Grasland

De graslanden (2) die door het bos heen zichtbaar zijn, zijn foerageergebieden voor reeën, vogels en insecten. In de vroege zomer bloeien hier margrietten, echte koekoeksbloemen en verschillende soorten zuring.

Naaldhout

Niet overal is het oude productiebos van fijnspar en douglasspar al omgevormd tot een natuurlijker loofbos. Zo'n naaldhoutperceel (3) is kaler dan loofbos, maar ook naaldbos heeft 'eigen' bewoners zoals kruisbek en goudhaan.

Kapvlakte

Het berkenbos (4) is hier spontaan gegroeid nadat Natuurmonumenten deze vlakte helemaal

kaal had gekapt. Er staan ook grove dennen tussen.

Drentse Aa

De Westertse Weg biedt uitzicht op de graslanden in het beekdal van de Drentse Aa (5). Deze madelanden overstroonden vroeger geregeld. 's Zomers werden ze als hooiland gebruikt. De Drentse Aa kwam vóór de kanalisatie soms tot aan de Westertse Weg. De houtwal aan uw rechterzijde (6) moest het water keren.

De verkorte route gaat aan het eind van het bos linksaf (blauw pijltje). De routebeschrijving begint dan weer bij *

Weide

Deze enorme weide (30 ha) (7) werd een paar jaar geleden nog gebruikt als landbouwgrond. Paarden en Schotse hooglanders moeten met hun gegraas het land verschrallen. Ze grazen niet overal even gretig.

Heide

Op minder begraasde stukken schieten elzen, berken en andere bomen op. Waar de dieren veel eten, wordt het schraal en kaal en krijgt struikheide een kans. De oliehoudende heidezaden zitten nog in de grond en blijven wel 100 jaar kiemkrachtig.

Heideland

De Vijftig Bunder (49,8 ha) is een eeuwenoud heidelandschap. Ook hier zit keileem in de grond waardoor er vochtige plekken zijn. Er groeien bijzondere planten als warkruid, klokjesgentiaan en stekelbrem. Ook typische heidebewoners, zoals de levendbarende hagedis, leven hier.

Tankgracht

Op De Vijftig Bunder is de tankgracht goed te zien (8). In de Tweede Wereldoorlog dwongen de Duitsers de bevolking deze diepe geul te graven om zo 'vijandige' tanks buiten het gebied te houden.

Middeleeuwen

De karrensporen (9) even verderop zijn veel ouder. In de Middeleeuwen was er al veel handelsverkeer tussen Groningen en Coevorden. Zodra een karrenspoor te ver was uitgesleten, gingen ze ernaast rijden. Zo ontstond een patroon van evenwijdig lopende sporen.

Ritsen

Op de heide ziet u nóg meer geultjes. De zogeheten ritsen liggen evenwijdig aan elkaar in het veld. Rond 1850 werd de heide hiermee in stukjes opgedeeld als voorbereiding op de ontginning. Zover is het gelukkig nooit gekomen.

De wal even verderop links (10) was een kogelvanger. Tot 1972 had defensie hier een schietbaan; de wal moest de kogels opvangen. Inmiddels is de schietbaan eigendom van Natuurmonumenten.

Terechtstelling

De galgenberg (11) is met enige moeite links van het pad te herkennen aan het groepje oude dennen dat erop staat. In de Middeleeuwen werden hier mensen opgehangen. Vlakbij liggen oude karrensporen: de terechtstelling gebeurde langs een drukke weg zodat iedereen kon zien wat er van 'misdadigers' terecht kwam.

Hoe te bereiken

Met het openbaar vervoer kunt u vanaf NS-station Haren naar de Emmalaan in Haren lopen (8 minuten); daar Arriva-lijntaxi 259 naar Glimmen nemen, bij halte Oorsprong uitstappen; van daar is het nog een kwartier lopen. Let op: lijntaxi minstens één uur tevoren bestellen, tel. 050 4062765.

Met de auto vanaf Glimmen richting Zuidlaren rijden. In Noordlaren vlak voor de bebouwing rechtsaf. Zandpad over de es volgen. Bij het boerderijtje aan uw rechterhand (terreinbord links) kunt u parkeren.

Adressen

Natuurmonumenten Ledenservice

(informatie over excursies, o.m. door Noordlaarderbos en De Vijftig Bunder)

tel. 035-6559911

Herberg De Blankehoeve

Beslotenveenseweg 2

9479 TL Noordlaren

tel. 050-4062765

Colofon

Productie en vormgeving : Buro Kloeg natuur- & milieuvorlichting bv, Bunnik

Tekst: Monica Wesseling

Cartografie: G-O graphics, Wijk bij Duurstede; Buro Kloeg